

EKONOMSKO PRAVNA NARAV MJENICE

ECONOMIC-LEGAL NATURE OF THE BILL

Zlatko Turčić

SAŽETAK

U ekonomsko-pravnoj znanosti jedni na mjenicu gledaju kroz klasične institute obligacijskog prava (pristaše teorije delegacije, teorije stipulacije i ugovorne teorije), dok pak drugi smatraju da mjenica predstavlja pravni akt s posebnim karakteristikama (pristaše teorije jednostrane izjave volje i teorije kombinacije jednostrane izjave volje i ugovora). Autor se na navedene teorije kritički osvrće zalažući se za sveobuhvatni i kompleksni pristup. Uz to, unatoč postojećim razlikama u shvaćanjima o pravnoj prirodi mjenice, autor u ovom radu uviđa i analizira sve bitne ekonomsko pravne karakteristike suvremene mjenice

ABSTRACT

In jurisprudence one group of scholars look on the bill through the institutes of Classical Obligation Law (supporters of the Delegation Theory, the Theory of Stipulation and the Contract Theory), while the others consider that the bill is the manifest of legal act of exchange with particular characteristics (supporters of the Theory of Unilateral Declaration of Will and the Combination Theory of Unilateral Declaration of Will and Contracts). Author gives a critical review of mentioned theory advocating a comprehensive and complex approach. In addition, despite of the existing differences in the view on the legal nature of the bill, author in this paper recognizes and analyzes all the essential economic and legal features of modern bill.

UVOD

Najčešće se vrijednosni papiri (papiri od vrijednosti) definiraju kao pismene isprave u kojima su utjelovljena građanska prava. Realizacija tih prava moguća je samo imaoću isprave. U takve isprave spadaju mjenica, ček, skladišni list, konosman (teretnica), založnica, obveznica državnog zajma, srećka, dionica itd. Obilježja tih vrijednosnih papira proizlaze iz funkcije koju vrijednosni papir vrši pri iskorištavanju prava koje je u njemu zapisano – inkorporirano. Postoji dva kriterija za podjelu vrijednosnih papira: prema sadržaju prava koje je vezano uz vrijednosni papir i prema načinu kako je na papiru označena osoba koja je ovlaštena da se koristi pravima iz papira;

Mjenica je trgovački efekt u kojem je obvezno pravo iz mjenice inkorporirano u stvarno pravo nad mjeničnom pismenom ispravom, tako da onaj tko ima formalno ispravnu mjenicu u vlasništvu ima i sva prava iz mjenice. Na taj su se način sjedinili pravo na mjenicu kao stvarno pravo apsolutne naravi - erga omnes i pravo iz mjenice kao obvezno pravo relativne naravi - inter parter. Nema mjeničnih prava ni mjeničnih obveza izvan i mimo mjenice. Vlasnik mjenične isprave ima samo ono pravo i onoliko prava koliko je upisano u mjeničnu pismenu ispravu. On potražuje samo ono i onoliko koliko je inkorporirano u mjenici. Analogno tome i mjenični dužnik ima samo obveze i u onom opsegu koje su zabilježene u mjeničnoj ispravi. Sukladno rečenom, tko ima formalno ispravnu mjenicu ima i sva prava iz mjenice,⁴ svakako pod uvjetom da se radi o

⁴M. Velimirović: "Platni promet", *Svjetlost*, Sarajevo, 1984., str. 58.

poštenom, nevicioznom i zakonitom posjedniku.

U mjenično pravnom odnosu sudjeluje više subjekata od kojih su trasant, trasat i remitent najznačajniji. Trasant je osoba koja izdaje mjenicu, te bezuvjetno nalaže trasatu, potencijalnom dužniku, da korisniku mjenice - remitentu, ili po njegovoj naredbi isplati određenu sumu novca u mjestu i u roku koji je u mjenici naznačen. Ovo je trasirana mjenica, često nazivana trata, vučena mjenica, tracta, la lettre de echange, Wechsel i sl., te predstavlja najčešću vrstu mjenice u europskim kontinentalnim zemljama.⁵

Mjenica u kojoj izdavatelj obećava drugoj osobi, remitentu, da će mu po njegovoj naredbi, on sam isplatiti određenu sumu novca u mjestu i vremenu koji su u mjenici označeni naziva se vlastita ili solo mjenica (le billet a ordre, Eigener Wechsel, Promissory note). Kod vlastite mjenice postoje, dakle, samo dvije obvezne osobe, i to izdavatelj koji je istodobno i mjenični dužnik te korisnik (remitent) po čijoj se naredbi vrši isplata mjenično pravne obveze. Ova vrsta mjenice se najčešće rabi u zemljama s anglosaksonskim pravnim sustavom, a posebice u SAD-u. Ona nema strogu formu kakvu imaju mjenice u europskim kontinentalnim pravima. Može se napisati na običnom papiru i prema ugovorenom tekstu, a sve zavisno od autonomije volje sudionika trgovačkopravnih odnosa.⁶

U monetarno pravnim odnosima javlja se i trasirana mjenica po vlastitoj naredbi u kojoj su trasant i remitent jedna te ista osoba. Ovdje trasant vuče mjenicu na trasata označavajući samog sebe kao remitenta, najčešće riječima: "platite po mojoj osobnoj naredbi". Ova vrsta mjenice često se koristi prigodom prodaja na poček, te se tako preko mjenica osigurava i ubrzava proces naplate potraživanja.

Mjenica spada u red strogo formalnih isprava te mora, da bi bila valjana, sadržavati sve bitne elemente, a to su, sukladno hrvatskom Zakonu o mjenici: oznaka da je riječ o mjenici, napisana na samom slogu isprave, i to na jeziku na kome je sastavljena; bezuvjetni uput da se plati određena svota novca; ime osobe koja je pozvana da plati mjeničnu sumu, tj. ime trasata; datum dospelosti; mjesto gdje se plaćanje ima obaviti; ime onoga kome se i po čijoj se naredbi treba platiti; ime remitenta; naznaka dana i mjesta izdanja mjenice, te potpis onoga koji je mjenicu izdao, tj. ime trasanta.

Mjenica koja sadrži sve navedene bitne elemente naziva se potpuna ili puna mjenica. No pritom valja istaknuti da ako u mjeničnu pismenu, formularu nisu uneseni mjesto plaćanja, rok dospelosti i mjesto izdavanja, onda će se ti bitni elementi pretpostavljati (negotti naturalia), tako što će se plaćanje izvršiti u mjestu trasatova prebivališta, odnosno mjestu sjedišta pravne osobe, glede dospelosti smatrat će se da mjenica dopijeva a vista, a za mjesto izdanja će se uzimati mjesto naznačeno pored trasantovog potpisa. Nasuprot potpune, pune mjenice, postoji u poslovnoj praksi i nepotpuna - bjanko mjenica. Bjanko mjenica sadrži samo neke bitne mjenične elemente, a najčešće samo potpis trasanta, dok se svi ostali elementi naknadno popunjavaju.

Značajno je napomenuti da je ranije, praktično sve do Haške mjenične međunarodne konvencije, važila teorija o "unitu actu" po kojoj su prigodom izdavanja mjenice morali biti ispunjeni svi bitni mjenični elementi, i to čak napisani istom rukom i istom tintom, jer bi u protivnom takva mjenica bila nevažeća. Nakon usvajanja Haških mjeničnih pravila napušta se teorija o unitu actu te usvaja teorija propuštanja (la thorie d'ommission) po kojoj mjenica u trenutku emisije ne mora sadržavati sve bitne elemente, već su samo oni nužni u vrijeme naplate, iz čega je rezultirala vrlo široka uporaba mjenica bjanko tipa.

---

⁵Zakon o mjenici, čl. 1. "Narodne novine", br. 74/94.

⁶J. Kovačević - Čavlović: "Sukobi zakona kod mjenice i čeka" RIF, br. 3/95., str. 53.

POJAVA MJENICE I IZVORI MJENIČNOG PRAVA

Vrijeme kada je mjenica stvarno nastala sporno je u pravnoj teoriji. Po nekim shvaćanjima postoje indicije da se izvjesna vrsta mjenice (iako ne u današnjem obliku) pojavila još u antičkim zemljama (Babilonu, Fenikiji, Egiptu, Indiji, antičkoj Grčkoj, a isto tako i u antičkom Rimu), ali nema nekih čvrstih dokaza za ova shvaćanja. No, uglavnom je prihvaćeno stajalište da se prva "prava" mjenica (tj. mjenica u današnjem smislu) pojavila tijekom XII. i XIII. stoljeća u talijanskim trgovačkim gradovima. Ubrzo je mjenica dobila relativno široku upotrebu u međunarodnim trgovačkim operacijama, pa je već u XIII. stoljeću prenijeta u sjevernonjemačke gradove. Smatra se da su na daljnji razvoj i sve brže širenje mjenice dobrim dijelom utjecali progoni Židova u nekim europskim zemljama (u razdoblju tzv. rane inkvizicije), zabrana iznošenja novca iz zemlje (u doba merkantilizma), široko rasprostranjeni brigandizam (razbojništvo na putovima, gusarstvo na moru), opasnosti povezane s tehnički nerazvijenim prometom, (npr. zbog brodoloma) i sl.⁷

Kako se mjenica prvo pojavila u praksi trgovaca ranog feudalizma, to je onda posve razumljivo što se početna mjenično pravna vrela nalaze gotovo isključivo u trgovačkim običajima. No sve češća uporaba mjenice u razmjeni, posebice u merkantilnom kapitalizmu, zahtijevala je probijanje lokalnih poimanja prirode i osobitosti ovoga vrijednosnog papira, te je iziskivala potrebu jedne šire unifikacije mjenično pravnih odnosa. Unifikacija putem kodifikacije provedena je najprije u Francuskoj u poznatim L'ordonnance de commerce iz 1673. godine, kasnije u La Code de commerce iz 1807. godine, a zatim u Prusiji, odnosno u Njemačkoj gdje su pravila Allgemeine Landes Wechselrechts

zamijenila 56 različitih njemačkih lokalnih prava. Obje kodifikacije imale su utjecaja na široki krug država, koje su ih uzimale kao uzor odnosno temelj pri donošenju svojih propisa o mjenici, tako da su izrasle dvije velike skupine mjeničnih zakona, jedna pod utjecajem francuskog, a druga pod utjecajem njemačkog mjeničnog prava. Usporedno s tim formirala se i treća skupina, tzv. škola anglosaksonskog mjeničnog prava. Središnje mjesto u njoj pripada engleskom Bill of Exchange Actu iz 1882. godine i američkom Uniform Negotiable Instruments Act iz 1896. godine, koji je rođen pod snažnim utjecajem britanskog mjeničnog prava. Sve šira uporaba mjenice na svjetskoj razini dovela je u prvoj polovini dvadesetog stoljeća do narastanja težnji za međunarodnom unifikacijom mjeničnog zakonodavstva. Prvi konkretan rezultat tih težnji bilo je donošenje tzv. Haškog mjeničnog Pravilnika o jedinstvenim mjeničnim propisima kojim su se države obvezale da će Pravilnik ugraditi u svoja mjenična nacionalna zakonodavstva. Praktično provođenje Haškog Pravilnika bilo je spriječeno izbijanjem Prvog svjetskog rata, tako da taj Pravilnik nikad nije saživio s mjeničnopravnom praksom⁸.

Daljnji rad na unifikaciji mjeničnog prava produljilo je Društvo naroda u Ženevi. Izradivši nacrt za tri sporazuma u ovoj oblasti, sazvalo je međunarodnu konferenciju za unifikaciju mjeničnog prava na kojoj su 7.6.1930. godine usvojene tri konvencije i to: Konvencija o jedinstvenom zakonu o mjenici, kojom su se države ugovornice obvezale da usvojeni jedinstveni zakon o mjenici uvedu u svoja nacionalna zakonodavstva; Konvencija o taksama kojom su se države potpisnice obvezale da svojim unutarnjim propisima neće proglašavati ništavnim mjenice izdane u inozemstvu kod kojih nije postupljeno po domaćim taksenim – pristojbenim propisima; i Konvencija o sukobu zakona

⁷Z. Antonijević, M. Petrović i B. Pavičević: Bankarsko pravo, Sarajevo, Savremena administracija Beograd., 1982., str.345.

⁸H. Konjhodžić, Međunarodni privredni menadžment, Ekonomski i Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, 2004., str. 366

kojom su države potpisnice normirale temeljna načela pri rješavanju mjeničnopravnih sporova s elementom inozemnosti u slučaju sukoba mjeničnopravnih normi.

Sve tri Ženevske konvencije ratificiralo je preko 20 zemalja, uglavnom europskih, ali ratificirale su ih i neke druge države, kao na primjer Japan i Brazil. Prve dvije ratificirala je Grčka, a samo treću Engleska, Irska, Australija, Novi Zeland, Novi Hibridi i Uganda.⁹ Međutim, znatan broj država koje nisu ratificirale Ženevske konvencije imaju zakone o mjenicama zasnovane na tim propisima, uz manja ili pak veća odstupanja. Ženevsku unifikaciju mjeničnog prava nisu prihvatile zemlje Common lawa. U Engleskoj je na snazi Bills of Exchange Act iz 1882. koji je poslužio kao temelj za propise o mjenici u najvećem broju država čija se mjenična prava svrstavaju u tzv. angloamerički mjenično-pravni sustav, kao na primjer Australija, Bocvana, Gana, Hong-Kong, Kanada, Kenija, Nigerija, Novi Zeland, Sudan, Uganda i druge zemlje angloameričkog sustava. U SAD su u svim državama usvojene odredbe o negocijabilnim vrijednosnim papirima sadržani u Uniform Commercial Code iz 1962.god. koje se bitno ne razlikuju od Uniform Negotiable Instruments iz 1896., a ni od engleskog Bills of Exchange Acta, tako da danas što se tiče pozitivnoga mjeničnog prava imamo dva osnovna mjeničnopravna sustava u svijetu, i to Ženevski i anglo-američki.¹⁰

U cilju daljnje i cjelovite unifikacije svjetskoga mjeničnog prava Generalna skupština Ujedinjenih naroda 7.listopada 1988., a na prijedlog Komisije UNCITRAL-a, donosi Konvenciju o međunarodnim trasiranim mjenicama i

međunarodnim vlastitim mjenicama.¹¹ Ovim činom su ispunjeni svi nužni formalnopravni uvjeti za potpunu i jednoobraznu primjenu trasiranih i vlastitih mjenica, tako da je ostao samo praktični dio posla oko ratifikacija i dosljedne primjene navedene Konvencije.

PRAVNA PRIRODA MJENICE

Mjenica se nije podjednako i ravnomjerno razvijala u svim zemljama i u svim vremenskim razdobljima. Mijenjala se i njezina uloga, kao i međusobni pravni odnosi sudionika u mjenično-pravnom poslu. Otuda ni shvaćanja o pravnoj prirodi mjenice nisu identična ni u pravnoj teoriji niti u nacionalnim zakonodavstvima pojedinih zemalja. Uglavnom možemo razlikovati starija i novija shvaćanja o pravnoj prirodi mjenice. Do unifikacije mjeničnog prava izvršene 1930. godine su uglavnom vrijedile tri škole (shvaćanja) o pravnoj prirodi mjenice: mediteranska (romanska), germanska i anglosaksonska. To su tzv. tri klasična – stara gledišta.¹²

Po mediteranskom učenju osnovne karakteristike mjenice ogledale su se u njezinoj izvanredno strogoj formi (zabrani izdavanja bianco mjenice), obveznom postojanju svih bitnih mjeničnih elemenata u trenutku izdavanja mjenice i u postojanju tragova kauzalnosti. Ova škola je u veoma velikoj mjeri utjecala na mjenično zakonodavstvo u Francuskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Poljskoj, Bugarskoj, Grčkoj, Turskoj i nekim drugim zemljama.

Germanska škola je insistirala na mjenici kao apstraktnoj obvezi za isplatu određene svote novca. Prema ovoj školi, mjenica ne može sadržavati nikakvu kalizalnost (vezu s osnovnim postom). Karakteristično je i to da ova škola nije zahtijevala da izdavatelj mjenice (trasant) obvezno ima pokriće kod osobe na koju vuče mjenicu (trasata), što se

---

⁹ A. Baumbach - W. Hefermehl: "Wechselgesetz und Scheckgesetz", Munchen, 1989., str. 372.

¹⁰ Konvencije Ujedinjenih nacija, Udruženje banaka, 1990., str. 12.

---

¹¹ UNITED NATIONS Convention on International Bills of Exchange and International Promissory Notes, New York, 1988.

¹² H. Konjhodžić, op.cit., str. 360

zadržalo i u shvaćanjima nekih današnjih pravnika. Pod utjecajem germanske škole nastala su mjenična zakonodavstva Njemačke, Austrije, Mađarske, Švicarske, Češke, Slovačke, carske Rusije itd.

Anglosaksonska škola se odlikuje time što smatra da postoji mjenica čim je izdat papir po naredbi kojim se nekoj osobi daje nalog za isplatu. Smatra se da je izdavatelj ovakvog papira u obvezi prema svakoj osobi koja dobije u posjed papire na zakonit način. Pored toga, za izdavanje isprave ne zahtijeva se nikakva posebna stroga forma. Isto tako, dopuštena je kalizalnost mjenične obveze, pa se izvršenje mjeničnog naloga može i učiniti zavisnim od ispunjenja nekog uvjeta (od strane korisnika papira). Pod utjecajem ove škole formirana su mjenična zakonodavstva u Velikoj Britaniji, SAD, bivšim britanskim dominionima i nekim drugim zemljama.

U financijsko-pravnoj znanosti se vrlo mnogo raspravljalo, a raspravlja se i danas, o pravnim odnosima do kojih dolazi izdavanjem i upotrebom mjenice i o pravnoj prirodi same mjenične obveze. Iako postoje različite nijanse, uglavnom možemo reći da po izvjesnim piscima mjenicu treba promatrati kroz klasične institute obligacijskog prava, drugi smatraju da mjenica predstavlja pravni akt s posebnim karakteristikama, a ima i onih koji smatraju da volja izdavatelja ne predstavlja izvor mjeničnih prava i obveza, nego da zakonodavac svojim propisima želi posebno zaštititi povjerenje trećih osoba u mjenicu. Međutim, i među predstavnicima svakog od ova tri shvaćanja postoje izvjesne veće ili manje razlike.

U prvu skupinu pisaca spadaju pristaše tri teorije: ugovorne teorije, teorije delegacije i teorije stipulacije u korist treće osobe. Prema ugovornoj teoriji u mjenično-pravnom poslu postoje zapravo tri ugovora: prethodni ugovor između izdavatelja (trasanta) i korisnika trasirane mjenice (remitenta) na osnovi kojeg je mjenica izdata, zatim ugovor o mandatu između izdavatelja mjenice i osobe na koju je mjenica vučena (trasata) i ugovor o

ustupanju (cesiji) potraživanja između indosanta (prenositelja) i indosatara (osoba na koju se mjenica prenosi). Najpoznatiji zastupnici ove teorije su francuski pravni pisci Lyon-Caen i Renault.

Po teoriji delegacije izdavatelj mjenice (trasant), predajući mjenicu svom povjeritelju (remitentu), istovremeno ovome delegira svog dužnika – trasata. Ovo se zatim ponavlja prilikom svakog prenošenja mjenice. Tipičan predstavnik ove teorije je francuski pisac Thaller, ali i neki drugi autori. Teorija stipulacije u korist treće osobe polazi od toga da trasant, izdajući mjenicu, obećava remitentu (a preko njega i svakom budućem imatelju mjenice) da će on (g. trasant) isplatiti određenu svotu novca ako to ne učini trasat u vrijeme dospelosti mjenice. Svako indosiranje mjenice predstavlja novu stipulaciju, pri čemu se indosant pojavljuje kao promitent, a indosator kao stipulant. Glavni zastupnik ove teorije je francuski pisac Ripert, po čijem mišljenju svaki korisnik stipulacije baš iz tih razloga stječe samostalno i neposredno pravo prema promitentu, nezavisno od prava prvog stipulanta.

U sklopu druge skupine shvaćanja razlikuju se dvije teorije; teorija jednostrane izjave volje i teorija kombinacije jednostrane izjave volje i ugovora.

Po teoriji jednostrane izjave volje čim izvjesna osoba stavi svoj potpis na mjeničnu ispravu, ona tim aktom izražava svoju volju i preuzima obvezu da će bilo kom imatelju mjenice isplatiti svotu koja je označena u mjenici. Samim tim svaki potpisnik mjenice postaje unaprijed dužnik svakog budućeg (u tom trenutku često nepoznatog) povjeritelja (imatelja mjenice). Ovu teoriju zastupa veći broj pravnih pisaca, među kojima Lacuor i Bouteron, Navariri, Capitant i dr.

Po teoriji kombinacije jednostrane izjave volje i ugovora, izdavanjem mjenice trasant manifestira svoju volju i daje jednostranu izjavu volje preuzimajući mjeničnu obvezu prema svim budućim imateljima mjenice. Međutim, on stupa i u neposredni

ugovorni odnos s remitentom u čiju korist izdaje tu mjenicu.

Napokon, postoji izvjestan broj suvremenih pisaca koji negiraju volju dužnika i stranaka uopće kao izvor prava (potraživanja i obveza) iz mjenice, nego nastoje prikazati pravo iz mjenice kao izraz želje zakonodavca da zaštiti povjerenje trećih osoba u vanjsku formu mjenice kao sredstva trgovačkog prometa, pri čemu ti pisci polaze od različitih konstrukcija.

Možemo ipak reći da danas i u pravnim krugovima i nacionalnom zakonodavstvu prevladava shvaćanje da mjenicu treba promatrati kao akt jednostrane izjave volje.¹³

EKONOMSKO PRAVNE KARAKTERISTIKE SUVREMENE MJENICE

Za suvremenu mjenicu se u monetarno-pravnoj teoriji i monetarno-pravnoj praksi, bez obzira na iznesene razlike u shvaćanjima o pravnoj prirodi mjenice, obično ističu sljedeće osobitosti:

Mjenica je vrijednosni papir po naredbi, ex lege naravi bez obzira na to je li u mjeničnu pismenu unijeta odgovarajuća klauzula, "po naredbi" ili ne. Istina, ona može biti i papir na ime, ali samo u slučaju kad je u mjeničnu pismenu označena klauzula "ne po naredbi", tj. tzv. *recta* klauzula. Anglosaksonski pravni sustav, a i Konvencija UN o međunarodnim trasiranim i vlastitim mjenicama dopuštaju uporabu mjenica koje glase na donositelja.

Suvremena je mjenica papir novčanično obveznopravne naravi jer je u njoj inkorporirano novčano potraživanje vjerovnika prema dužniku, a radi se o odnosima *inter partes*, a ne o stvarnopravnim odnosima ili o odnosima *mortis causa*. No anglosaksonski pravni sustav dopušta i nenovčane tražbine, tako da su dopuštene i robne mjenice.

Mjenica je stvarno formalni vrijednosni papir koji mora imati sve elemente koji su joj zakonom naloženi, u protivnom je nevažeća, te ne proizvodi nikakve mjeničnopravne posljedice. Bjanko mjenica, bjanko indosament i bjanko aval su izuzeci od ovog načela.

Nadalje je mjenica papir javne vjere kod koje vrijedi načelo formalne istine. Sukladno tome mjenična je obveza apstraktne naravi, tako da se iz mjenične isprave ne može zamijetiti *causa*, osnova zaduženja. Ne može se iz nje, znači, utvrditi osnovni pravni posao, a niti se može pozivati na ovu osnovu u slučaju mjeničnopravnog spora, osim samo kod nekih prigovora subjektivne naravi. Anglosaksonski mjeničnopravni sustav i ovdje dopušta izuzetke.

Mjenična je obveza prezentacijski papir, budući da ju je vjerovnik u trenutku naplate morao prezentirati (podnijeti), dužniku i to u vrijeme i mjestu dospelosti koje je naznačeno u njoj. To je suprotno od općih normi građanskog prava gdje dužnik traži vjerovnika. Razloge treba tražiti u činjenici da se mjenica nalazi u prometu, u funkciji komercijalnog novca, tako da dužnik i ne zna kod koga se ona nalazi i koji je njen novi indosatar - vjerovnik.

Svi potpisnici mjenice, u načelu, pa i indosanti odgovaraju mjeničnom vjerovniku, a i svim svojim prednicima solidarno za isplatu mjenice. Uza zahtjev prema glavnom dužniku vjerovnik može, dakle, imati i zahtjeve prema svim regresnim dužnicima, tako da može iskupiti mjenicu u regresu. Zbog ove osobitosti, a i zbog mjenične apstraktnosti od mjenice često zaziru dužnici. No s druge strane je cijene i preferiraju vjerovnici. Ovu tvrdnju možemo ilustrirati na sljedećem primjeru. Neka u tu svrhu dođe do prodaje robe na kredit. Na osnovi ugovora prodavatelj može po dospelosti tražiti od kupca isplatu prodajne cijene. Sukladno načelima trgovačkog prava kupac može protiv njegova zahtjeva staviti brojne prigovore, da mu robu nije na vrijeme isporučio, da roba ima neke nedostatke, da mu je roba

---

¹³ op. cit., str. 348.

isporučena sa zakašnjenjem i sl. Sve su to činjenice koje uvelike utječu na vjerovnikov zahtjev. Dužnik je znači uvelike zaštićen općim trgovačkim pravnim pravilima, pa je razumljivo što on tu zaštitu želi sačuvati.¹⁴ No isto tako je shvatljiv vjerovnikov strah da neosnovanim dužnikovim prigovorima bude izložen odugovlačenju i šikaniranju, protiv čega se on nastoji osigurati, te u tu svrhu i traži izdavanje mjenice kao vrlo značajnog instrumenta sigurnosti u naplati potraživanja, s obzirom na to daje ona apstraktne naravi, te da se u postupku naplate prethodno navedeni prigovori ne mogu ni postaviti, osim razumljivo u eventualno podignutom postupku zbog neosnovanog obogaćenja.

ZAKLJUČAK

Na kraju izlaganja o pravnoj prirodi mjenice u smislu zaključka treba reći sljedeće:

- prvo, da je mjenica papir od vrijednosti koji izaziva pažnju nosioca gospodarskih i drugih aktivnosti, a posebno financijskih transakcija, kao sredstvo plaćanja i kao sredstvo osiguranja plaćanja.
- drugo, da je mjenica vrijednosni papir sastavljen u zakonom točno propisanoj formi, u kojoj trasant poziva trasata da remitentu ili po njegovoj naredbi isplati određenu sumu novca u mjestu i roku naznačenim u mjenici;
- treće, da se mjenica prvotno pojavila tijekom 12. i 13. st. u talijanskim trgovačkim gradovima pa se stoga početna mjenično pravna vrela nalaze gotovo isključivo u trgovačkim običajima.
- četvrto, shvaćanja o pravnoj prirodi mjenice nisu identična ni u pravnoj teoriji niti u nacionalnim zakonodavstvima pojedinih zemalja, pa

tako možemo razlikovati starija i novija shvaćanja o pravnoj prirodi mjenice. Do unifikacije mjeničnog prava ističu se tri shvaćanja o pravnoj prirodi mjenice: mediteranska (romanska), germanska i anglosaksonska škola,

- peto, u financijsko-pravnoj znanosti jedni na mjenicu gledaju kroz klasične institute obligacijskog prava (pristaše teorije delegacije, teorije stipulacije i ugovorne teorije), dok pak drugi smatraju da mjenica predstavlja pravni akt s posebnim karakteristikama (pristaše teorije jednostrane izjave volje i teorije kombinacije jednostrane izjave volje i ugovora),
- šesto, da se za suvremenu mjenicu se u monetarno-pravnoj teoriji i monetarno-pravnoj praksi, bez obzira na postojeće razlike u shvaćanjima o njenoj pravnoj prirodi, obično ističu sljedeće karakteristike mjenice: vrijednosni papir po naredbi, novčano obvezno pravne naravi, formalni vrijednosni papir, papir javne vjere, te prezentacijski papir

LITERATURA:

1. Baumbach - W. Hefermehl: "Wechselgesetz und Scheckgesetz", Munchen, 1989.
2. H. Konjhodžić, Međunarodni privredni menadžment, Ekonomski i Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, 2004.
3. J. Kovačević - Čavlović: "Sukobi zakona kod mjenice i čeka" RIF, br. 3/95.
4. Konvencije Ujedinjenih nacija, Udruženje banaka, 1990.
5. M. Velimirović: "Platni promet", Svjetlost, Sarajevo, 1984.
6. P. Rastovčan - r. Luger - Katušić: "Mjenica i ček", Informator, Zg, 1988.
7. UNITED NATIONS Convention on International Bills of Exchange and International Promissory Notes, NewYork, 1988.
8. Z. Antonijević, M. Petrović i B. Pavičević: Bankarsko pravo, Sarajevo,

¹⁴P. Rastovčan - r. Luger - Katušić: "Mjenica i ček", Informator, Zagreb, 1988. str., 30.

Savremena administracija Beograd.,
1982.

9. Zakon o mjenici, čl. 1. "Narodne
novine", br. 74/94.